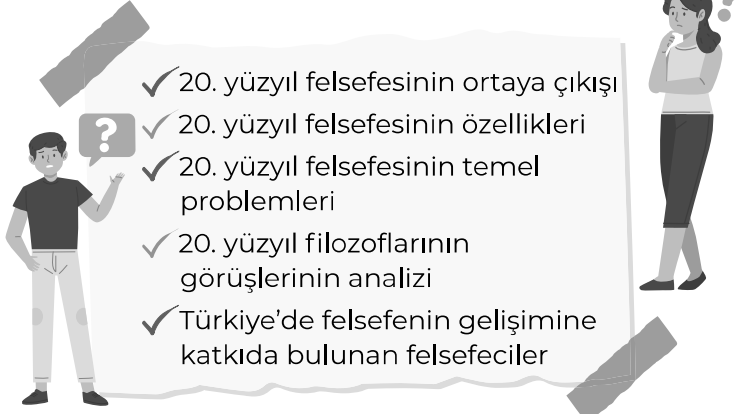

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- ✓ 20. yüzyıl felsefesinin ortaya çıkışı
- ✓ 20. yüzyıl felsefesinin özellikleri
- ✓ 20. yüzyıl felsefesinin temel problemleri
- ✓ 20. yüzyıl filozoflarının görüşlerinin analizi
- ✓ Türkiye'de felsefenin gelişimine katkıda bulunan felsefeciler

20. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

- 20. yüzyıl korku ve umutsuzluk çağı olarak görülür.
- Bu şekilde adlandırılmasının nedeni bu dönemde yaşanan sosyal, politik ve ekonomik olaylardaki çöküşlerdir.
- Peki 20. yüzyıla nasıl bir atmosferde girilmiştir?
- Rönesans'tan itibaren insanların; aydınlanmaya, bilime, akla, ilerlemeye olan inançları sürekli artarak 20. yüzyıla girilmiştir. Teknoloji ve sağlık alanındaki gelişmelerle birlikte yeni umutlar oluşurken Avrupa kültürüne yönelik yüksek bir güven vardır. Öte yandan dünyanın pek çok yerinde de sömürgecilik bütün acımasızlığıyla devam etmektedir.
- Batı dünyasının akıl, bilim, teknoloji ve kültürünün, kısaca aydınlanmanın temel ilkelerinin yıkılışı I. Dünya Savaşı ile gerçekleşmiştir. Öyle ki I. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı dünyası, akla, bilime duyduğu güven konusunda büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Çünkü o aşırı güven duyulan aklın, barbar yönü görülmüştür.
- II. Dünya Savaşı ise 20. yüzyılın barbarlığını bütün çıplaklığıyla açığa çıkarmıştır. Bu dünya savaşlarında akıl, bilim ve teknolojinin el ele verdiği

yüksek kültürle övünen insanlar her açıdan büyük kıyımlar yapmıştır.

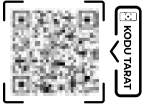
Bu dönemde politik ve ekonomik çöküşlerle yaşanan dramatik olaylar, insanları umutsuzluğa sürükleyerek onların bireyselleşmelerine neden olmuştur.

Yaşanan olaylar, insanların değer anlayışlarında değişimler meydana getirmiş ve bazı değerler derinden sarsılmıştır. Filozoflar, çağın sorunlarına karşı duyarlılık göstermiş ve bu durumu felsefelerinde işlemiştir.

20. yüzyıl dönemi, insanların yaşadığı büyük acıların ve hızlı değişimlerin olduğu yıllardır.

20. YY da Yaşanan Olaylar

- İki büyük dünya savaşı ve bölgesel savaşlar
- Soykırımlar ve sömürgecilik
- Teknolojinin olağanüstü hızlı gelişimi
- Faşist, totaliter ve sosyalist devletlerin doğuşu ve yıkılışı
- Kurtuluş savaşları
- Sesli basının, radyonun hem sesli hem görüntülü hâle gelmesi ve görüntülü iletişimin artması
- Nükleer silahlar ile kitle imha silahlarının icadı
- Hızlı ve sağlıklı kentleşme
- Küreselleşme

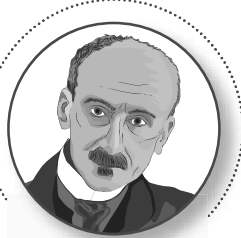

20. YY FİLOZOFLARI

1800

Edmund
Husserl

Henri
Bergson

Alfred North
Whitehead

Bertrand
Russell

Ernst Cassirer

Nicolai
Hartmann

Ludwig
Wittgenstein

Martin
Heidegger

Rudolf
Carnap

1900

Hans-Georg
Gadamer

Karl Popper

Albert
Camus

Jean-Paul
Sartre

Jürgen
Habermas

20. YÜZYIL FELSEFESİNİN ÖZELLİKLERİ

Felsefenin problemlerine yeni açıklamalar getirilen bir dönemdir.

Felsefenin yeni yöntemler kazandığı ve felsefede yeni ana akımların ortaya çıktığı dönemdir.

Bilim felsefesinin ortaya çıktığı ve metafiziğe karşıt olan eğilimlerin yoğun olduğu bir dönemdir.

Felsefede uzmanlaşmanın olduğu dönemdir.

Kadın filozofların sayısının arttığı ve feminizm akımının ortaya çıktığı dönemdir.

Felsefe tarihinin en fazla yayın çıkarılan dönemidir.

Felsefenin alanlarında derinleşilen bir dönemdir.

Sembolik mantık ve dil çalışmalarının yapıldığı dönemdir.

Felsefenin üniversiteler aracılığıyla dünyanın her yerinde yapıldığı dönemdir.

20. YY FELSEFESİNİN TEMEL PROBLEMLERİ VE AKIMLARI

**GERÇEKLIK-GÖRÜNÜŞ SORUNU
(FENOMENOLOJİ)**

**METAFİZİK BİLGİ SORUNU
(MANTIKÇI POZİTİVİZM)**

**YORUM SORUNU
(HERMENEUTİK)**

**VARLIK SORUNU
(YENİ ONTOLOJİ)**

**VAROLUŞ-ÖZ SORUNU
(VAROLUŞÇULUK)**

**DEĞİŞİM SORUNU
(DİYALEKTİK MATERİYALİZM)**

Gerçeklik- Görünüş Sorunu (Fenomenoloji)

FENOMENOLOJİ

Fenomenoloji, 20. yüzyılda gerçekliği olgusal alanla sınırlayan yaklaşımlara karşı, görünenin ardında gerçekliği mümkün kılan bir öz olduğu ve bilincin yönelimi ile bu öze ulaşabileceğini savunan felsefe akımıdır.

Öz nedir? Varlığı varlık hâline getiren, onu şey yapan temel nedendir. Bu görüşe göre «öz» fenomenin içinde vardır ve bilinç onu sezgi ile kavrayabilir.

Peki öze nasıl ulaşılır? Fenomenolojik yöntemle ulaşılır. Fenomenoloji öze ulaşmak için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde fenomenin özünü bilebilmek için önce bütün verilmiş olan bilgiler parantez içine alınır. (görünüşün aldatıcı yapısı, ön yargılar ve rastlantısal durumlar).

Paranteze Alınan Bilgiler

Tarihle ilgili paranteze alma: Günlük yaşamdan, dinden, tarihten, bilimden edinilen tüm kanaat, görüş ve ön yargıları dışarıda bırakma.

Varoluşla ilgili paranteze alma: İncelenen nesnenin var olup olmadığına ilişkin görüşleri dışarıda bırakma.

İdelerle ilgili paranteze alma: Zaman ve mekân ile ilgili belirlenimler bakımından nesnede bulunan, bilincin nesnesi olmayan şeyleri dışarıda bırakma.

Böylece bu paranteze almaldan sonra geriye tek bir şey kalır, o da bilincin ancak saf yönelimi çerçevesinde ortaya çıkan nesnenin özü'dür.

Örneğin; elmanın kokusunu, şeklini, tadını, görüntüsünü, ağırlığını paranteze alırsak geriye sadece bilincin düşündüğü elma kavramı kalır. İşte bu varlığın fenomenidir. Bu özler zaman ve mekân üstüdürler ancak Platon'daki idealar gibi varlıklarını bir asıldan alan kopyalar şeklinde değil, doğrudan doğruya varlığın kendisindedirler.

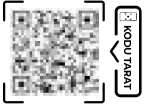
Yorum Sorunu (Hermeneutik)

HERMENEUTİK

Hermeneutik; bir anlama, yorumlama öğretisidir. Genel anlamda, herhangi bir ifade, anlam, metin ya da sanat eserinin anlamına yönelik yorumlamadır.

Hermeneutik, bir başka dünyaya ait bir anlam bağlamını o an içinde yaşanan dünyaya aktarma/çevirme etkinliğidir.

Hermeneutik'e göre parçaları anlamak için bütüne ve bütünü anlamak içinde parçalara başvurmak gerekir.

20. YÜZYIL FELSEFESİ (ÇAĞDAŞ FELSEFE)

Hermeneutik Sözcüğünün Kökeni

Hermeneutik kavramının temelinde "hermeneia" sözcüğü yatar. Hermeneia, kutsal iletinin yorumlanarak insanlarca anlaşılabilir bir dile çevrilmesi ödevidir. Hermes bu ödevi üstlenmiş, yani tanrısal sözleri insanların anlayabileceği bir biçimde onlara aktarmış, aktarırken de iletinin satır aralarını doldurmuş, yani yorumlamıştır.

Felsefenin Hermeneutikle sistemli bir şekilde karşılaşması Orta Çağ dönemine rastlar. Orta Çağ filozoflarının kutsal metinleri akılla yorumlama etkinlikleri Hermeneutik bir çaba olarak karşımıza çıkar. Hristiyan filozofların İncil, Müslüman filozofların ve kelam okullarının Kuran'ı yorumlama etkinlikleri Hermeneutik'in ilk sistemli uygulamaları olarak kabul edilir.

Hermeneutik; öncelikle kutsal, felsefi, edebî ve hukuki metinler üzerine bir yorumlama etkinliği olarak ortaya çıkmış, zamanla düşünürlerin çabalarıyla varlığa, dünyaya ve deneyime doğru genişletilmiştir. Hermeneutik'in temsilcileri Dilthey ve Gadamer'dir.

Gadamer'in Hermeneutik Bakışı

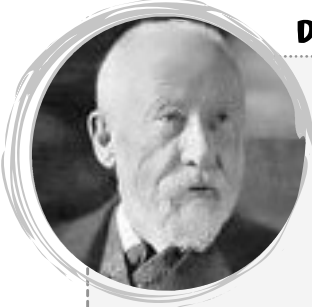

- » Gadamer ön yargı sahibi olmamızı olumsuz bir nitelik olarak görmez, ona göre ön yargılarımız bizim başlangıç noktalarımızdır.
- » Gadamer yaşamlarımızı ve kendimizi anlama sürecimizi «tarihle söyleşi yapmaya» benzetir.
- » Anlamak üretilmiş bilginin yeniden üretilmesidir. Gadamer anlamayı "ufukların kaynaşması" dediği teoriyle açıklar.

Ufukların Kaynaşması Teorisi

☞☞ Gadamer'e göre, "anlama"da iki taraf vardır; biri anlamaya yöneldiğimiz metin, diğeri metni yorumlayan kişi. Anlama, bu iki ufukun kaynaşmasıyla gerçekleşir. Söz gelimi, Platon'a ait bir felsefe metnini okuduğumuzda, bulunduğumuz 21. yüzyılın ufkuyla bakar ve ona göre yorumlarız. Ancak Platon'un metni İlk Çağ'a aittir. Gadamer'e göre biz ne kadar İlk Çağ'ın ufkuyla metne bakmaya çalışsak da asla başaramayacağımızı söyler çünkü ön yargılarımızdan kaçınamayız.

☞☞ Gadamer, insanın kendi ufukunu terk ederek başkasının tarihsel ufukunu anlayamayacağını ancak, kendi tarihsel ufku ile bir başkasının tarihsel ufukunu anlayabileceğini iddia eder.

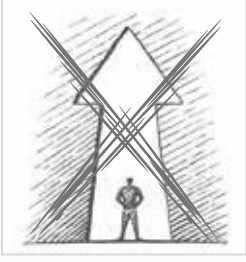
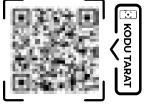
DILTHEY

- » Dilthey doğa bilimleri ve tin bilimleri arasında ayırım yapar.
- » Ve der ki hermeneutik, tin/ kültür bilimlerinin anlama yöntemidir.
- » Dilthey'e göre, doğa bilimlerinin yöntemi tinsel bilimlere uygulanamaz. Doğa olayları ve insan eylemleri iki farklı alanı temsil etmekte, konusu ve yöntemleri itibarıyla de farklıdır. Doğa bilimlerinin yöntemi açıklamak, tin bilimlerinin yöntemi ise anlamaktır. Bilginin nesnesi birinde yasalar, diğesinde yaşantıdır.
- » Doğa bilimleri, deney ve gözleme dayanır; tin bilimleri, insanın kendi bireyselliğine, yaşam dünyasına, deneyimlerine, tarihsel dönemin tinsel yapısına, dile yüklediği anlamlara dayanır. Kısaca, insanı anlamak Dilthey'e göre tarihle olanaklıdır.
- » Tarihsel bir dönemi ve, tarihsel bir olayı anlayabilmek için o dönemin tinsel yapısının dile yüklediği anlamlarına bakılması gere.

VAROLUŞ - ÖZ SORUNU (VAROLUŞÇULUK)

Varoluş - öz sorununun temelinde insanın nasıl bir varlık olarak dünyaya geldiği, nasıl bir varlık olarak yaşamını sürdürdüğü, seçimlerinde özgür olup olmadığı tartışmaları yatar. Daha derinde sorun, insanın belirlenmiş bir özü veya doğası olup olmadığına ilişkindir. Tartışmanın taraflarına bakıldığında bir yanda, insanın belli bir öze sahip olarak dünyaya geldiğini veya insan doğasının önceden belirlenmiş olduğunu iddia eden özcü felsefeler; diğ yanda ise insanın belirlenmiş bir öze sahip olmadığını veya belli bir doğayla dünyaya gelmediğini savunan felsefeler yer alır. Varoluş - öz tartışmalarının bir tarafı özcü felsefeler yer alırken diğ tarafında ise varoluşçuluk (egzistansiyalizm) akımı yer alır.

EGSİZTANSİYALİZM (VAROLUŞÇULUK)

»»» Hayatın anlamının izlerini süren ve bireyin değerinin ne olduğunu anlamaya çalışan bir felsefi akımdır.

- »»» Bu akıma göre insanın önceden belirlenmiş bir özü (kaderi) yoktur. İnsan tamamen özgürdür. Özünü ve değerlerini kendisi oluşturur. O ne olmak istiyorsa o olacaktır.
- »»» İnsanın varoluşu özünden önce gelir. İnsan var olur, sonra kendi değerlerini kendisi oluşturur.
- »»» Bu yaklaşımı savunan filozoflar özgürlük, seçim (irade), varlığın anlamı, varoluş-öz gibi problemler üzerinde durmuşlardır.
- »»» Temsilcileri: Soren Kierkegaard, F. W. Nietzsche, Jean Paul Sartre, K. Jaspers

JEAN PAUL SARTRE

- »»» Ona göre insan önce var olur, sonra kendi özünü kendisi oluşturur.
- »»» İnsan belirlenmemiştir, özgürdür. Hatta özgürlüğe mahkûmdur.
- »»» İnsan kendisi nasıl tasarlasa öyle olur. Ve bu oluşturma sürekli devam eder.
- »»» Ona göre insan doğuştan iyi, kötü, suçlu, dürüst değildir. Özgürce yaptığı eylemlerle bu gibi değerlere sahip olacaktır.
- »»» İnsan dışındaki varlıklar «kendinde varlık» iken insan «kendisi için varlıktır». Kendinde varlıkların özleri daha önce tasarlanmıştır. Belli bir amaç için var olurlar ancak insanın özü önceden belli değildir. Kendisini kendi eylemleriyle yaratır.

KARL JASPERS

- »»» Jaspers göre varoluşumuzu sağlayan temel etken özgürlüğümüzdür. Özgürlük ile varoluş aynı şeydir. Biz özgürlüğümüzden dolayı insanız ve özgürlük sayesinde varoluşumuzun bilincine varırız.
- »»» Jaspers'a göre gerek modern düşünce gerek bilim insanı anlamakta yetersizdir. İnsan, bilimin konusu olarak nesneleştirilemez. Çünkü bilim zorunluluğun, değişmez olanın peşindedir. İnsan ise olmuş, bitmiş, değişmez, zorunluluk içinde olan bir varlık değildir.
- »»» İnsan; seçen, eyleyen, sürekli varoluş içinde olan bir varlıktır. Varoluş, bilimin ulaşamadığı bir alandır. İnsanın varoluşu sürekli bir seçim içindedir; olmak ya da olmamak. Dolayısıyla bilim, insan hakkında bütüncül, mutlak bir bilgi veremez; sınırlı bilgiler sunar. Çünkü insan her zaman bilinenden daha fazlasıdır.

VAROLUŞÇULUK NEYİ İDDİA ETMEKTEDİR?

1

İnsan, evrende eylemlerinin yaratıcısı olan biricik varlıktır.

2

İnsan; kendi varlığını, kendi değerlerini kendisi oluşturur. İnsanın değişmez bir doğası yoktur.

3

İnsanın varoluşu özünden önce gelir.

4

İnsanı var eden sadece kendi eylemleridir.

5

Evren, akıl dışı, anlamsız ve saçmadır; evrene anlam veren insandır.

DEĞİŞİM SORUNU

Değişim sorunu, felsefe tarihinin neredeyse başlangıcından itibaren felsefenin ve filozofların gündeminde olan bir sorundur.

İlk olarak değişim sorunu, doğa filozofları Herakleitos ve Parmenides'in tartışmalarıyla gündeme gelmiştir. Herakleitos evrende her şeyin değiştiğini iddia ederken Parmenides evrende değişimin olmadığını, varlığın bir olduğu iddiasıyla ona karşı çıkmıştır.

19. yüzyıla geldiğimizde değişim problemini ele alan filozof Hegel olmuştur. Hegel değişimin temelinde düşünceyi görür. Ve değişimin tez-antitez-sentez aşmalarından geçtiğini savunduğu diyalektik idealizm fikrini ortaya atar.

19. yüzyıl sonlarında ise Marx ve Engels değişimin diyalektik bir süreç izlediğini ama değişimin temelinde yer alan unsurun düşünce olmadığını, madde olduğunu ifade ederek diyalektik materyalizm yaklaşımını ortaya atmışlardır.

Hegel'de Diyalektik Süreç

Tez Mutlak Tin >> Antitez >> Sentez

Marx'ta Diyalektik Süreç

Tez Madde >> Antitez >> Sentez >>

Marx ve Engels göre Hegel'in diyalektiği baş aşağı durmaktadır. Onu ayakların üzerine durdurmak gerekir. Onlara göre Hegel, diyalektik yöntemi tez-antitez-sentez süreçleriyle belirlemede doğru bir düşünce ortaya koymuş ancak tez aşamasını tin ile başlatmakla hata yapmıştır. Tez aşaması maddeyle yani doğa ile başlamalıdır.

Değişimin itici gücü tez ve antitezin çatışmasıdır. Çatışmanın ortaya çıkardığı sonuç olan sentez kendi antitezini yaratır.

Kısacası bilinç yaşamı değil, yaşam koşulları bilinci belirler.

METAFİZİK BİLGİ SORUNU (MANTIKÇI POZİTİVİZM)

20. yüzyılda pozitivistin ve bilimin kat ettiği olağanüstü değişimlere bağlı olarak bazı filozoflar metafiziği reddederken bazıları metafiziğe ihtiyaç olduğu düşüncesini ilerileri sürmüşlerdir. İşte bu durum metafizik bilginin imkânı sorununu ortaya çıkarmıştır.

Pozitivizme göre bilinebilir olan yalnızca olgulardır, olguların bilgisi de bilim tarafından verilir. Bu nedenle olgusal alanın dışında kalan metafiziğin bilgi kapsamından çıkarılması gerektiğini düşünürler.

MANTIKÇI POZİTİVİZM

Dünyanın bilimsel olarak kavranabilmesinin mümkün olduğunu, felsefesinin görevinin bilimsel önermeleri analiz etmek ve kendi içindeki metafizik öğeleri ayıklamak olduğunu savunan akımdır.

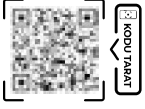
HANS REICHENBACH

RUDOLF CARNAP

MORITZ SCHLICK

20. YÜZYIL FELSEFESİ (ÇAĞDAŞ FELSEFE)

- ☐ Mantıkçı pozitivistlere göre, bilinebilir olan yalnızca olgulardır. Olgusal olanın dışında yer alan her türlü bilgi iddiası hem metafiziktir hem de anlamsızdır.
- ☐ Önermeler anlamlı ya da anlamsız olabilir. Anlamlı önerme doğrulanabilir niteliktedir. Anlamsız önermeler metafiziktir, yani kanıtlanabilir ve doğrulanabilir değildir. Örneğin "Ruh ölümsüzdür ve bulunduğu beden çürüdüğü zaman diğer bedene geçer." önermesi deney ve gözlemlerle ispatlanamadığı için metafizikselidir.
- ☐ Mantıkçı pozitivistlerin üzerinde yoğunlaştığı alan dil ve mantık alanıdır. Dil ile ifade edilebilenler bilinebilir.
- ☐ Mantıkçı pozitivistler ürün olarak bilimi ve tümevarım yöntemini benimser. Bu akıma göre bilim birikerek ilerler.

MANTIKÇI POZİTİVİZME YÖNELİK ELEŞTİRİLER

K. POPPER

T. KUHN

- ☐ Mantıkçı pozitivistlerin radikal bilimciliği ve metafizik düşmanlığı bazı eleştirilerle karşılaşmıştır. Bu eleştirilerin en bilinenleri Karl Popper ve Thomas Kuhn'dan gelmiştir.

Karl Popper'in mantıkçı pozitivistlere yönelik eleştirilerinin temelinde doğrulanabilirlik ilkesinin yetersiz bulması ve tümevarım yönteminin bazı sorunlara sahip olduğunu düşünmesi yatar.

Ona göre tümevarım, yapılan sınırlı sayıda gözlemlerden yola çıkarak ulaşılan bir sonuç olduğundan, konu edindiği olgu alanının tüm örneklerini gözleme olanağı taşımaz. Bu durum her zaman gözlenmemiş örneklerin ulaşılan sonucu yanlışlama riskini taşır.

Popper, görüşlerinin anlaşılması için basit bir örnek verir.

Popper'a göre, şimdikiye kadar gördüğümüz tüm kuğuların beyaz olmasından çıkardığımız "Tüm kuğular beyazdır." sonucu, gelecekte göreceğimiz tüm kuğuların beyaz olacağını gösterir. Ancak, biz geleceği henüz yaşamadık ve gelecekte siyah bir kuğu görmeyeceğimizi de bilmiyoruz. O yüzden Tümevarım yöntemi ve doğrulanabilirlik ilkesi eksik ve hatalı sonuçlar verir.

» Tümevarım yönteminde öncüller geçmiş ve şimdikiyi kapsar, oysa bu önermelere dayalı olarak elde edilen tümel sonuç önermesi geleceği de kapsar. Dolayısıyla tümevarım yöntemiyle doğada hiçbir zaman tam doğru bir genellemeye ulaşılamaz ancak sınırlı doğrulamalar mümkündür.

» Popper'a göre bilimin yöntemi "tümdengelim" olmalıdır ve doğrulanabilirlik ilkesi yerine yanlışlanabilirlik ilkesi kullanılmalıdır.

» Popper'a göre, bir kuramın doğruluğunu ortaya koyan kanıtlar bulmak kolaydır; zor olan, kuramı yanlışlayabilecek kanıtları bulmaktır.

» Popper'a göre, bilimsel bilgiler doğruların birikmesiyle değil, yanlışların ayıklanmasıyla ilerler.

T. KUHN

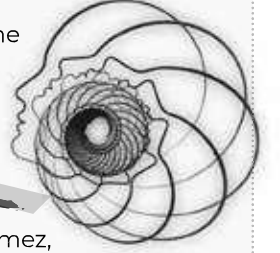
- » T. Kuhn'un mantıkçı pozitivistlere yönelik eleştirilerinin temelinde bu görüşün bilimi ürün olarak ele alması yatar.
- » Bilimin bir etkinlik süreci olduğuna inanan Kuhn, aynı zamanda bilimin nesnellik iddiasına da karşı çıkmaktadır. Ona göre bilim, bilim insanlarının kültüründen, inançlarından, kişisel kanaatlerinden etkilendiği için özeldir.
- » T. Kuhn felsefesinde paradigma ve bilimsel devrim kavramları öne çıkmaktadır.

» Paradigma: Bilimsel çalışmaların kuramsal çerçevesini oluşturan çerçeve ya da bakış açısıdır.

» Bir paradigmadan diğerine geçiş, sosyal devrime benzer. Bilim birikimsel bir süreç izlemez, dolayısıyla bilimsel gelişme ya da ilerlemeden değil, ancak bilimsel değişmeden söz edilebilir.

» Bilimsel devrim, ihtiyacı karşılamayan ya da hâli hazırdaki sorunların çözümünde yetersiz kalan paradigmanın, yerini yeni paradigmaya bırakmasıdır.

» Yeni paradigma eski sorulara cevap veremez. Çünkü o yeni bir pencere ve yeni bir bakış açısıdır.

PARADİGMANIN AŞAMALARI

BİLİM ÖNCESİ DÖNEM

Bilim insanlarının belirgin bir paradigmasının olmadığı, doğa olaylarını açıklamaya yönelik çeşitli yöntemler, kuramlar denedikleri bilimin hazırlık dönemidir.

OLAĞAN BİLİM DÖNEMİ

Bilim insanlarının bilimsel çalışmalarını kabul edilen paradigma denetiminde gerçekleştirdikleri normal bilim dönemidir.

BUNALIMLI BİLİM DÖNEMİ

Bilim insanlarının mevcut paradigma ile doğa olaylarını açıklamakta güçlük çektikleri, paradigmanın açıklayamadığı anomalilerin çoğaldığı, paradigmaya olan güvenin sarsıldığı, yeni arayışların başladığı olağanüstü bilim dönemidir.

BİLİMSEL DEVRİM DÖNEMİ

Mevcut paradigmanın yıkılarak yerine yeni bir paradigmanın geçtiği bilim dönemidir.

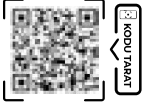
VARLIK SORUNU (YENİ ONTOLOJİ)

» Varlık, felsefenin ilk ve en önemli sorunudur. İlk filozofların yaptığı felsefeye baktığında varlık felsefesi ile karşılaşılır. Varlığın olup olmadığı, ne olarak var olduğu, var olanların kaynağının ne olduğu gibi sorular tüm bir felsefenin çıkış noktası olmuştur.

» 20. yüzyıla gelindiğinde felsefede genel olarak ortaya çıkan eğilimlerden biri metafiziği bilgi alanının dışına taşımaktır. Bu durum varlık felsefesinden metafiziği tümüyle çıkarıp, varlıkla ilgili tartışmaları bilimin sonuçlarıyla sınırlama çabalarını da beraberinde getirmiştir.

» Söz edilen eğilimin karşısında durarak bilimsel sonuçları da dışlamayacak ama felsefenin doğasında bulunan metafiziğe yer verecek bir varlık felsefesi arayışı baş göstermiştir. Bu da Nicolai Hartmann'ın yeni ontoloji felsefesidir.

20. YÜZYIL FELSEFESİ (ÇAĞDAŞ FELSEFE)

YENİ ONTOLOJİ

“ Evreni anlamada varlığı katmanlara ayırma ve katmanlara ilişkin bilgileri bir araya getirirken hem bilime hem de metafiziğe yer vermeyi formüle etmiş bir varlık anlayışıdır.

- » Nicolai Hartmann'a göre ontolojiye dönmek gerekir çünkü felsefi düşüncenin üzerinde çalışıyor olduğu tüm araştırma alanlarındaki ana problemler görmezlikten gelinerek ya da kasten arkalarından dolaşarak metafizik dünyadan silinip atılamazlar.
- » Metafiziksiz bir felsefenin düşünülmeeyeceğini vurgulayan yeni ontoloji, varlığı anlamada bilimi dışarıda bırakmaz. Bu nedenle varlık katmanlarından bahseder.
- » Ona göre varlık dört katmandan oluşur: inorganik, organik, ruhsal ve tinsel tabaka. Ve bu katmanlar da birbirine indirgenemez.
- » Felsefenin son çözümlemede yapması gereken, tüm katmanlara ilişkin bilgiyi birleştirmek ve bu sayede varlığa ilişkin bütüncül bir bilgiye ulaşabilmektir.

Hartmann, Batı felsefesinin Descartes'tan itibaren düşünen öznenin hareket ettiğini fakat bunun yanlış olduğunu söyler. Hartmann'a göre, aslında tüm felsefi problemler ontolojik nitelikte problemlerdir. Bütün felsefi düşüncülerin temelinde ontolojik yapı vardır. Buna göre varlık bilginin öncesinde olmalı ve epistemoloji, ontolojiye dayanmalıdır.

Descartes

**"Düşünüyorum,
o hâlde varım."**
derken

Hartmann

"Varım, o hâlde düşünüyorum." der.
Böylece varlığın bilgisine, düşünülen nesne-
den yola çıkarak ulaşmaya çalışır.

20. YÜZYILIN ÖNE ÇIKAN PROBLEMLERİ (ÖZET)

GERÇEKLİK GÖRÜNÜŞ SORUNU

Gerçeklik somut olguların sunduğu dünya ile nasıl sınırlıdır, yoksa görünenin arkasında gerçeğin sunduğu bir öz var mıdır?

FENOMENOLOJİ / E. HUSSERL

YORUM SORUNU

İnsanın kendisini ve onu çevreleyen dünyayı anlamlandırması ve yorumlaması problemidir.

**HERMENEÜTİK
DİLTHEY / GADAMER**

VAROLUŞ ÖZ SORUNU

İnsanın belirlenmiş bir özü veya doğası var mıdır, yok mudur; sorusu üzerine şekillenmiş problemidir.

**VAROLUŞÇULUK / J. P. SARTRE,
A. CAMUS, SIMONE DE BEAUVOİR**

DEĞİŞİM SORUNU

Evrenin, insanın ve toplumların değişiminin temelinde yer alan faktör nedir? sorusunun ortaya çıkardığı problemidir.

**DİVALEKTİK MATERYALİZM
MARX
DİVALEKTİK İDEALİZM HEGEL**

METAFİZİK BİLGİ SORUNU

Metafizik bilgi olanaklı mıdır, yoksa bilgilerimizin sınırı bilimin sonuçları tarafından mı çizilir, tartışmalarını içeren sorundur.

**MANTIKÇI POZİTİVİZM
SCHLICK, CARNAP POPPER, KUHN**

VARLIK SORUNU

Varlığı anlamada metafiziği ve bilimi dışlamayan bir yöntem inşa edilebilir mi, düşüncesinin ortaya çıkardığı görüş ve tartışmaları içerir.

**YENİ ONTOLOJİ
N. HARTMANN**

20. YÜZYIL FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ

ALBERT CAMUS

- »» Varoluşçuluk ile ilgilenmiştir ve absürdizm akımının öncülerinden biri olarak tanınır.
- »» Camus, makalelerinde okuyanı karşıtlıklarla baş başa bırakır. Mutluluk ve keder, yaşam ve ölüm, karanlık ve aydınlık gibi. Bu çelişki hâllerini şöyle ifade eder: "Bir yanda" yaşayarak hayatlarımıza değer vermekte, öte yandan eninde sonunda yok olacağımız gerçeğini de bilmekteyiz. Bu çelişkiyle yaşamak Absürt'ün (saçma) ta kendisidir. Eğer hayatımızın anlamsız ve boşuna olduğunu biliyorsak saçmadan nasıl kurtuluruz?

- »» Bu durumda ya dünyayı ortadan kaldırmalıyız ya da kendimizi. Dünyayı yok etmek gibi bir seçeneğimiz olmadığına göre akıllara çözüm intihar mı soruları gelir. Tüm varoluşçularda olduğu gibi, Camus'de de çözüm asla intihar değildir. İntihar sadece bir kaçıştır ve kolay yoldur. Eğer saçma buradaysa, hayatımızın bir gerçeğiye o hâlde onu kabul etmekten başka şansımız yoktur.
- »» Saçma, bilinç ve dünya var olduğu sürece devam edecektir. Absürt, bireyin gerçeğidir. Buna ne kadar erken adapte olursak o kadar erken mücadele etmeye başlayacağız.
- »» Hayatının saçmalığını bulmuşsan eğer, bunun farkındaysan, başkaldır ve mücadele et. Bunun üstesinden gelecek yollar bul.
- »» Nasıl başkaldırırım? Camus'ye göre en iyi başkaldırma yolu sanattır. Bu sanatın altında da hem felsefe hem edebiyat vardır. Yazarken ne öldürüyorsun ne de baskı kuruyorsun. Kaleminle sadece uyarıyorsun. Bu başkaldır; birlik esasına dayalı, değer oluşturmaya dayalı en güzel başkaldırıdır.

Eserleri: *Yabancı, Veba, Düşüş, Sis. Sos Soyler..., İnsi ve Yüzü, Başkaldıran İnsan.*

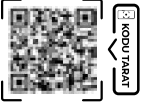
MARTİN HEIDEGGER

- »» Heidegger'e göre klasik felsefe varlığın 'nedir'liğine takılarak varlığın anlamının üstünün örtülmesine neden olmuş ve varlık krizi ortaya çıkarmıştır. Bu krizde gelinen son noktada varlığın aşkın ilan edilmesi ile varlık zamandan soyutlanmış, bu da varlıkla insan arasındaki bağın koparılışına sebebiyet vermiştir.

- »» Sorulması gereken soru varlığın nedirliği değil "Varlık olmanın anlamı nedir?" sorusudur. Heidegger'e göre varolmak, ancak zamansallık içinde anlam kazanır, yani cevap uzayda veya zamanın dışında aranmamalıdır.

- »» Varlık zamandır ve zaman sonludur, yani o, ölmemizle son bulur. O hâlde, sahici bir insan olmanın ne olduğunu anlamak istiyorsak yaşamlarımızı durmadan ölümümüzün ufkunda tasarlamamız gerekir.
- »» İnsan, varoluşun ortasına öylece, orada bir varlık olarak (Dasein) atılmıştır. Bu bir tercih ya da seçimin sonucu değildir. Ve insan, bu bırakılmışlık içinde tercihler ve seçimleriyle kendi yaşamını ileriye doğru kurar. Burada zorunlu bir özgürlük deneyimi söz konusudur.
- »» Sonuç olarak Heidegger, Batı felsefesinin yaptığı epistemoloji öncelikli felsefe yerine ontolojiyi epistemolojinin önüne koyan bir felsefenin gerekli olduğunu düşünmektedir.

TÜRKİYE'DE FELSEFİ DÜŞÜNCEYE KATKIDA BULUNAN FELSEFECİLER

» Ülkemizde kurumsal bir felsefeden söz edebilmemiz için cumhuriyet sonrası gelişmelere bakmamamız gerekir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tanzimat'a kadar Batılı anlamda bir felsefi kıpırdanış olmadığı söylenebilir.

» Tanzimat'ın ilanını takip eden Batılılaşma ve modernleşme çabalarına paralel olarak, özellikle yurtdışında eğitim almış Osmanlı aydınlarının bazı felsefi akımlardan etkilenerek, bu akımlara ait eserlerin çevirilerini ülkede yaygınlaştırmak istediklerini biliyoruz.

» Başlangıçta modern felsefe anlayışından haberdar olmak, onları kısmi olarak tanıtmak ve aktarmak şeklinde başlayan süreç, çevirilerle devam etmiştir. 1870'lerden itibaren dönemin düşünürleri kendilerine ilişkin görüşleri sergilemeye başlamışlardır.

» Modern felsefenin Osmanlı'da okunup yazılması ve ürünlerinin ortaya çıkış şartları 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oluşmuştur. Bu dönemde Namık Kemal, Ziya Paşa, Münif Paşa, Cevdet Paşa, Ali Suavi, Filibeli Ahmet Hilmi, Ahmet Mithat Efendi başta olmak üzere çok sayıda düşünür doğrudan ya da dolaylı olarak felsefe ile ilgilenmişlerdir.

» Türkiye Cumhuriyeti'nde felsefe çalışmaları 1933 yılında yapılan "üniversite reformu" sonucunda hız ve sistem kazanmıştır. Eski adı Darülfünun olan eğitim kurumunun yeni adı İstanbul Üniversitesi olarak değiştirilmiş ve 1933 yılında ilk felsefe bölümü burada açılmıştır. Bu bölüm felsefenin kurumsallaşmasında çok önemli görevler üstlenecek âdeta "dinamo" görevi görecektir. 1939 yılında Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde felsefe derslerinin verilmeye başlanması, 1940'ta bağımsız olarak felsefe bölümü kurulması da yine felsefenin akademik bir hâle gelmesinde oldukça önemlidir.

» Bu iki felsefe bölümünün insan kaynakları şunlardır.

Darülfünundan kadroya alınan akademisyenler.

Avrupa'ya eğitime gönderilen ve öğrenimlerini tamamladıktan sonra geriye dönen Türkler.

Hans Reichenbach, Ernst von Aster, Walter Kranz gibi yabancı profesörler.

Türkiye Felsefesinin Kurumsallaşmasını Sağlayan Faktörler

ÜNİVERSİTELER

DERGİLER (Dergah Mecmuası, Aydınlık Dergisi, Felsefe ve İctimaiyat Dergisi)

CEMİYETLER (Türk Felsefe Cemiyeti, Türk Dili Tetkik Cemiyeti)

RIZA TEVFİK BÖLÜKBAŞI

- » Feylesof Rıza olarak bilinen Rıza Tevfik Bölükbaşı aynı zamanda şairdir.
- » Rıza Tevfik, ülkemizde ilk felsefe ders kitabını yazmış ve bu derslerin programını yapmıştır. Hem lise hem de üniversitede felsefe okutmuştur. Şiirlerinde felsefe yapmış ve yazılarında felsefeyi savunmuştur. Birçok makalesine “feylesof” imzasını atmıştır.
- » Rıza Tevfik’e göre akıl ile Tanrı’nın varlığı bulunabilir. Ölüm, hayret ve şüphe olguları bizi varlıkta ilk sebebe götürür. Bu da Tanrı’dır.

» Varlıkta birlik vardır. Her şey Tanrı’nın gücünün görünüşünden ibarettir. İnsan evrenin merkezi ve özetidir. Bu sebeple de âlemin en değerli ve en güzel varlığıdır.”

İLK DERS KİTABI

FEYLESOF

İNSAN

VARLIK BİRDİR

NUSRET HIZIR

- » Nusret Hızır, felsefe ve bilimin kendine ait bir dili olduğu görüşündedir. Felsefe ve bilim gibi sistemli insan faaliyetlerinin kendi dili ve özel kavramları olduğunu belirtir. Felsefesinin diyalektik çerçevede olduğunu söyleyen Nusret Hızır, analitik felsefenin felsefeye bakışını da benimsediğini ifade eder.

MANTIKÇI
POZİTİVİZM

ANALİTİK
YÖNTEM

DİL
ANALİZİ

BİLİM

HASAN ALİ YÜCEL

- » Hasan Ali Yücel’in felsefesi; hürriyet, eğitim ve hümanizm kavramları üzerine kuruludur.

» Hürriyeti, insan ve toplum için “bir ideal, kavuşulacak bir yer, bir hedef” olarak belirler.

» Yücel, hürriyet olmayan yerde insanın karakterinin gelişmeyeceğini ifade ederken bireyin hürriyetini öne çıkarır.

» Millî Eğitim Bakanlığı görevini yürüttüğü dönemde tercüme bürosu kurdu muştur. Felsefe ve edebiyat alanlarında çeviriler yapmıştır.

HÜMANİZM

HÜRRIYET

EĞİTİM

SAYGI

HİLMİ ZİYA ÜLKEN

» Felsefenin kendini olgu ile sınırlayan tavrını «dogmatik» bulan Hilmi Ziya Ülken, metafiziği Aristoteles gibi, ilk bilim veya felsefe olarak belirler. Ona göre felsefe kendisini olgu ile sınırlandırılmamalı ve olanın ötesini derinlemesine bir araştırmayla açıklayabilmeyi hedeflemelidir.

» Ülken, varlığı sonlu ve sonsuz varlık olarak ikiye ayırır. Felsefe, sonlu varlıktan yola çıkarak sonsuz varlığa bir düşünce ve araştırmadır. Ona göre sonlu varlık, sonsuz varlığı asla bilemeyecek olup, olsa olsa mantık yardımıyla düşünebilecektir. Bu düşünceye yardımcı olarak da Ülken, insanın sezgisini kullanarak sonsuz varlığı hissedebileceğini iddia eder.

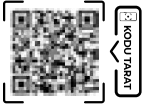
» Varlık ve Oluş, Aşk Ahlakı, Ahlak, İnsani Vatanperverlik, Türk Düşünce Tarihi, Türk Filozofları Antolojisi, Metafizik, “İbn Haldun, İslam Düşüncesi, Felsefeye Giriş ve İslam Felsefesi Tarihi” eserleri vardır.

TANRIYA KARŞI DUYULAN
SORUMLULUK VE ÖZGÜRLÜK

AŞK AHLAKI

METAFİZİK

SEZGİ

TAKİYETTİN MENCÜŞOĞLU

» Değer alanındaki çalışmalarıyla ön plana çıkan Takiyettin Mengüşoğlu, yeni ontoloji ve fenomenoloji akımlarından etkilenmiş ve bu alanda dersler vermiştir.

» Takiyettin Mengüşoğlu, insanın ne olduğu sorunuyla yakından ilgilenmiş ve insanı ontolojik temelde antropolojik bir varlık olarak tanımlamıştır. İnsanı açıklamada onun tek özelliğinden yola çıkmanın hatalı olacağını belirtmiş, insanın tüm yapısı ve eylemleriyle ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur.

FELSEFİ
ANTROPOLOJİ

AKSİYOLOJİ

İNSAN
SORUNU

EĞİTİM

MACİT GÖKBERK

» Felsefe tarihinde yapmış olduğu çalışmalarla öne çıkan Macit Gökberk, dil ve düşünce üzerine de çalışmalar yapmıştır. Sade bir Türkçe ile felsefenin anlaşılır olması için çaba sarf etmiştir. Uzun yıllar

Türk Dil Kurumunun da başkanlığını yapmıştır.

» Ona göre toplumun çıkmaza girdiği zamanlarda felsefenin insanları aydınlatma görevi vardır. Çünkü ona göre felsefe, hayatın içindedir ve gerçeğin bütününe anlaşılmasını sağlar. Türkiye'de yapılan felsefenin ülkeyi aydınlanmaya götürdüğünü ve Türkiye'nin de Batı gibi bazı toplumsal evrelerden geçmesi gerektiğini belirtir.

FELSEFE
TARİHİ

ULUSAL
FELSEFİ DİL

İNSAN
SORUNU

FELSEFE ARACILIĞIYLA AYDINLANMA

AYDIN SAYILI

» 1942 yılında Harvard üniversitesinden bilim tarihi alanında dünyadaki ilk doktora derecesi ile mezun olmuştur. Kopernik'in Orta Çağ İslam dünyasındaki bilimsel çalışmalarından etkilendiğini ortaya koyduğu "Copernicus" adlı eseri ile 1973'te, Kopernik'in 500. doğum yılı nedeniyle Polonya Hükümeti tarafından kendisine «Kopernik Madalyası» verilmiştir. 2009 yılında tedavüle sürülen 5 Türk lirası banknotlarının arka yüzünde portesi bulunur.

» Aydın Sayılı, çalışmalarıyla Türklerin, İslam dünyasının, Mısırlıların, Mezopotamyalıların ve diğer çeşitli medeniyetlerin bilime ve Batı medeniyetinin oluşumuna yaptığı katkısı ortaya koymuş bir bilim tarihçimizdir. İslam dünyasındaki gözlemlerine ilişkin tespitleri de bilim tarihi açısından önemlidir.

BİLİM TARİHİ

TÜRK VE İSLAM BİLİMİ

ORTA ÇAĞ İSLAM BİLİMİ

KOPERNİK MADALYASI

ULUĞ NUTKU

» Uluğ Nutku "gezgin filozof" olarak bilinir. Birçok üniversitede bulunmuş ve felsefe bölümleri kurmuş, felsefe alanında önemli çalışmalar yapmıştır.

» Nutku'ya göre insan toplumun bir parçasıdır ve felsefe hem insana hem de topluma etki eder. Ona göre "felsefe karşıt kültürdür." Mevcut kültürün içinde, onu tartışan ve tartıştıran, geliştirici karşıt kültür). Mevcut kültür, karşıtını barındırdığı sürece serpilir. Toplamlar felsefesiz pekâlâ yaşayabilir ama bu kendini tekrar eden bir yaşayıştır.

» Özellikle çalıştığı alan insan felsefesidir.

KÜLTÜR

İNSAN FELSEFESİ

DURAĞAN TOPLUM

KARŞIT KÜLTÜR OLARAK FELSEFE

NURETTİN TOPÇU

- » Ona göre birey, özgür iradesiyle aklını kullanırsa toplumda aydınlanma meydana gelir ve toplumu bozucu etkilerden arındırır. Bireyler toplumun huzuru ve güvenliği için harekette bulunmuyorsa ruh, iman ve iradede bir zayıflık vardır ve orada Allah unutuluyor görülmüştür.
- » Topçu'nun ahlak anlayışı, kin duygusundan değil, hak ve adalet duygusundan kaynaklanmaktadır. Onun ahlak anlayışı haksızlıklar karşısında ortaya çıkmış isyan ahlakına dayanır.
- » İsyen etmemek de kişiliksiz olmaktır. O kötülükler karşısında teslimiyetçi olmayı şiddetle eleştirir. Bu açıdan eğitim önemlidir. Çünkü ona göre özgür zihniyetin oluşumunda en önemli faktör eğitimidir. Okul, düşünen insanların yetiştirildiği ve özgür iradeleriyle hareket etmelerinin öğretildiği yer olmalıdır.
- » İsyen ahlakı; insanın iman, irade ve sorumluluk gözeterek özgür iradesiyle aklını kullanmasıdır. İsyen ahlakı, Allah'ın emirlerinin uygulanması için bu emirlere engel olan durumlara karşı isyan edilmesini temsil eder.

#AREKET

RUH

İRADE

İMAN

İSYAN AHLAKI

İONNA KUÇURADI

- » İonna Kuçuradi, Uluslararası Felsefe Kurumları Federasyonunda başkanlık görevine getirilmiştir. Federasyonun ilk kadın başkanıdır.
- » Özgürlük problemini etik açıdan ele almış ve ona varoluşçu felsefe akımı ekseninde yanıtlar aramıştır. İonna Kuçuradi, varoluşun özden önce geldiğini ve insanın bu öze eklediği özgürlüğünse sonradan oluştuğunu ileri sürer. Her insana açık olan özgürlüğe ulaşma durumunu sadece bazı insanların gerçekleştirebileceğini savunur.

DEĞERLER FELSEFESİ

İNSAN FELSEFESİ

VAROLUŞÇULUK

İNSAN HAKLARI FELSEFESİ

NERMİ UYGUR

- » Fenomenoloji üzerine araştırmalar yapmıştır. Husserl'de başkasının beni teziyle doçent olmuştur.
- » Türkiye'de felsefenin gelişiminde önemli çalışmaları olmuştur.
- » Filozof denemeci gibi çalışırsa başarıya ulaşır düşüncesiyle edebiyata da yönelmiştir.
- » Uygur'a göre "Felsefe bir arayıştır. Ve taşıma felsefe ile düşünce değirmi dönmez. Kendi felsefemizi üretmek zorundayız ama başka felsefelere sırt çevirerek değil."

KÜLTÜR- DİL BAĞI

KÜLTÜRLERARASILIK

FENOMENOLOJİ

FELSEFE BİR ARAYIŞTIR